

SECUNDUM LEGEM

1881-193 ∞

Saygı ve özlemle...

"Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet pâyidâr kalacaktır."

K. Atatürk

SECUNDUM LEGEM

Genel Yayın Yönetmeni

Işıl Nur Karabulut

Yayın Kurulu

Bilge Aktepe

Cemre Kazanç

Ezo Ferda Topal

Selin Küçükali

Editör

Işıl Nur Karabulut

Tasarım

Ezo Ferda Topal

Başkent Üniversitesi
Hukuk Toplumluđu Dergisi Özel Sayısı

Secundum Legem
Kasım 2023

Atatürk'ün Hukuk Devrimi: Türk Medeni Kanunu

Cumhuriyetimizin kurucusu, tarihin gördüğü en büyük öngörü sahibi; daim önderimiz Mustafa Kemal Atatürk çağdaş, akılcı, hümanist ve bilimsel bir felsefe belirlemiş ve bu doğrultuda hareket ederek birçok devrim yapmıştır. Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerden en önemlisi kuşkusuz ki Türk Hukuk Sistemi üzerinde gerçekleştirdiği Hukuk Devrimidir. Atatürk, cumhuriyetin ilk yıllarında modern devlet örgütünün kurulmasını, Türk Hukuk Sistemi üzerinden yaptığı yeniden biçimlendirme yöntemi ile hızlandırmış ve hedeflediği sosyal modernitenin günlük yaşantımızda köklenmesini sağlamıştır. Dolayısıyla cumhuriyetin ilanının ardından büyük bir hızla değişen ve gelişen hukuk anlayışı içine girdiğini ve buna ilişkin düzenlemelerin ülkede “kanunu” egemen kılmak, adaleti en iyi biçimde dağıtmak ve sosyal eşitliği sağlamak adına yapıldığını görmek kaçınılmazdır.

Mustafa Kemal'e göre kanunlar hem çağın hem de milletin ihtiyaçlarını karşılamalıdır: “...Dünyada mevcut bilcümle medenî devletlerin kanunu medenileri hemen yekdiğerinin pek yakındır. Bizim milletimiz ve hükümetimiz fikri adalet ve zihniyeti adalet noktasında hiçbir medenî kavimden dün değildir. Belki tarih bu noktada yüksek olduğumuza şahadet eder. Binaenaleyh bizim dahi mevzuat-ı hukukiyemizin bilcümle medenî devletlerin müdevvenat-ı kanuniyesinden nâkıs olması caiz değildir. Mücahedatımızın mâtuf olduğu istiklâl-i tam mefhumunda istiklâl-i adlimizin de mündemiç bulunduğu tabiidir. Binaenaleyh; her müstakil devletin bir hakkı lâyenfekki olan tevzii adalet vazifesine kimseyi karıştıramayız.” Atatürk'ün sözlerinden Türkiye'nin medenî, akılcı ve zihni olarak adaletle yakın olduğunu düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu düşüncelerinin devamında da, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinin açılış konuşmasındaki söylemlerinden bir “Medeni Kanun” oluşturmak gayesi ve isteği içinde olduğunu anlamak da zor olmamıştır. Bu doğrultuda, Atatürk'ün muasır medeniyetler seviyesine ulaşmış bir Türkiye isteği için attığı en önemli adımlardan biri olan Hukuk Devrimi, gerçekleştirmeyi ilk günden beri düşlediği kadın-erkek eşitliğine dair en önemli gelişme İsviçre Medeni Kanununun iktibasına da yer hazırlamıştır. İsviçre Medeni Kanunu'nun iktibas, bilinçli bir seçimdir; sosyolojik tespitler ve hukuki incelemeler neticesinde modern görüşlerle hazırlanmış olması, yenilikçi ve aydın bir anlayış temeline oturtulan maddeler içermesi, esnek nitelikte olması ve dolayısıyla uygulama sürecinde yargıca geniş yetkiler tanıma imkânı bulunması bu kanunun iktibas için yeterli görülmüştür. Yapılan inceleme sonrasında, İsviçre Medeni Kanunu üzerinde bazı değişiklikler yapılarak aynen kabul etmeyi kararlaştıran hükümet, tercüme işlemlerine başlanması için bir komisyon kurmuştur. Çalışmaların ardından tasarının meclis üyelerine dağıtılarak üzerinde incelemeler yapılması istenmiş ve 17 Şubat 1926'da gerçekleştirilen oturumla beraber Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir. 17 Şubat günü gerçekleştirilen tarihi oturumda, New York Times muhabiri Rose Lee'nin şu sözleri, Atatürk'ün hedeflediği medeniyet düzeyine ulaştığının kanıtıdır: “Ben İsviçre Medeni Kanunu kabul edildiği esnada mecliste idim. O öğleden sonra iki yüz adam, el kaldırmak gibi basit bir yöntemle çok eşliliğe son verdi; medenî nikâhı zorunlu kıldı, boşanmayı mahkemelerin sorumluluğuna bıraktı, kadınların statüsü güçlendirildi, miras iki cinsiyet açısından eşitlendi. Türkiye'de toplumsal hayata bundan böyle teoloji yön vermeyecek. Bu yasal yollardan gerçekleşmiş en radikal sosyal dönüşüm. Bundan sonra Türkiye'nin adı en barışçı devrimi ile beraber anılacak.”

Reformların gerekleŒmesi, toplumsal yaŒamla iliŒkilendirilebilmelerine bağlı olmuŒtur. Dolayısıyla hukuk reformu ve toplumsal geliŒme birbirini tamamlayarak, kanunun uygulanması ve benimsenmesi açısından kıymetli bir etken olmuŒtur. Türk Medeni Kanunu, Atatürk'ün de hedeflediği gibi eŒitlik ve özgürlük yolunda atılan en önemli adımdır. nkn medenî yaŒam hem kadınların hem de erkeklerin hakkıdır. Türk Medeni Kanunu ile beraber kadınlar ve kız çocukları için olumlu atfedilen bazı geliŒmeler aŒaėıdaki gibi gerekleŒmiŒtir.

- Kadın ve erkek arasında mutlak bir eŒitlik sağlandı. Bu eŒitlik, hem aile içinde hem de sosyal ve ekonomik yaŒantı için söz konusu edildi.
- Toplumun en kıymetli ve küçük yapı taŒı aile içinde, bir erkeğin sahip olduğu tüm ayrıcalıklar son buldu. Örneėin; kuma veya çok eŒlilik durumu gibi..
- Evliliėin resmi tören Œekil Œartına bağlanması gibi, boŒanmanın da sebepler açısından iki taraf için eŒit ve mahkeme huzurunda gerekleŒmesi kanun hükmüne bağlandı.
- Velayet hakkı hem kadın hem de erkek için tanındı.
- Miras konusundaki eŒitsizlik kaldırıldı.

Türk Medeni Kanunu, kadın-erkek iliŒkilerini düzenlemesi ve kiŒi hak ve özgürlüklerini güvence altına alması bakımından, Türk vatandaŒlarının durumunu modern ve geliŒmiŒ ülkeler seviyesine karmıŒtır. Mustafa Kemal Atatürk, evliliğin, aile yaŒamının ve ailedeki kadının önemini sık sık vurgularken bu birlikteliğin huzurlu ve eŒit Œartlarda olmasını tavsiye ederek, aile olmak fikrinin önemine daima vurgu yapmıŒtır: "EŒini mesut edebilecek herkes evlenmelidir. Çoluk ocuk sahibi olmalıdır. Bana bakmayınız. Bu meselede rnek İsmet PaŒa'dır. Benim hayatım baŒka türlü dzenlenmiŒtir. Buna rağmen tecrübesini yaptım. Sonradan anladım ki, bu iŒ benim baŒarabileceėim bir iŒ deėilmiŒ".

En nihayetinde, sosyal yaŒam ve daha önemlisi aile yaŒamının ve bireysel hakların düzenlenmesi için en önemli yasal düzenleme olan Türk Medeni Kanunu ile Cumhuriyet öncesinde özellikle kadınlar ve kız çocukları için söz konusu olan birçok olumsuzluk son bulmuŒtur. Kadın-erkek eŒitliėini mantıki temellere oturtan, bu eŒitliėi ataerkiden uzaklaŒmıŒ sosyal, akılcı ve laik bir düzlemde sağlayan ve ülkenin kalkınması için aktif bir rol oynayan Türk Medeni Kanunu ile beraber, laik ve sosyal bir Hukuk Devleti olma konusunda büyük adımlar atılmıŒtır. Cumhuriyet ile beraber ortaya çıkan kadın hakları baŒlıėının içeriğinde, deėiŒen ve geliŒen bir zihniyet ortaya ıkmıŒ ve bu doğrultuda kısa vadede birçok geliŒme yaŒanmıŒtır. Türk Medeni Kanunu, Türk kadınına özgürlük tanıyan ilk ve en önemli adımlardan biridir. Hem fiili hem de yasal olarak yaŒanan bireysel ve toplumsal eŒitsizlik, kanunların en medenisi ile kadınların var oluŒ mücadelesindeki ilerlemesi kaçınılmaz olmuŒtur.

Cumhuriyetin ilanının üzerinden yüz, Hukuk Devrimi ve Türk Medeni Kanunu'nun Kabulünün üzerinden doksan yedi sene geçti ve her bir devrim ilk günkü tazeliğinde sanki... Çağdaşlığın, modernliğin ve laikliğin kalesi ülkemizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, hedefleri ve gerçekleştirdikleri ile eşsiz bir fikir ve siyaset adamıdır. Sayesinde 'aklı başında' ve sonuna kadar yaşadığım özgürlüğümü çok seviyorum. Türk kadınının varlığını ve bulunduğu yeri yıllar önce ve bir kanun çerçevesinde çizen liderimize ben ve benim gibi binlerce kız çocuğu çok şey borçlu.

Kaynakça:

Dergipark (2023, 10, 01) 17 ŞUBAT 1926'DA KABUL EDİLEN TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE TÜRK KADINININ HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/767544>

Dergipark (2023, 10, 02) TÜRK MEDENİ KANUNUNUN ATATÜRK İLKELERİNİN IŞIĞINDA YORUMLANMASI <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96025>
law.ankara.edu.tr (2023, 10, 03)

ATATÜRK'ÜN 5 KASIM 1925'DE ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ'NİN (ANKARA HUKUK MEKTEBİ) AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA METNİ
<http://www.law.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/190/2019/10/Atatürkün-konusmasi.pdf>
Çalışlar İ. (2018) Mustafa Kemal Mücadelesi ve Özel Hayatı (1. Baskı), YKY, İstanbul.

Ayşe Gökçe COŞKUN

Ey Büyük Atatürk!

Bugün 10 Kasım, aramızdan ayrılışının 85. sene-i devriyesi. 85 sene önce bugün senin arkandan yalnız Türk yurdu değil, bütün dünya ağladı.

Her geçen gün içimizde çağ gibi büyüyen sevgin ve özlemin kelimelerle anlatılmaz, yazmakla bitmez. Cumhuriyetimizin yılmaz bekçileri olan biz gençler, senin kıymetini her geçen gün daha da anlamaktayız. Senin bizim için açtığın yol bilimin, aklın, medeniyetin yoludur. Bu yol; uçurumun kenarında bütün umutları tükenmiş, kaynakları sömürülmüş, çaresiz bir milletin yeniden küllerinden doğuşunun yoludur. Ne zaman ki iktidar sahipleri senin çizdiğin, göstermiş olduğun yoldan çıksalar; ülkemizin başına türlü felaketler gelmiştir. Biz gençler elbet bir gün iktidar konusunda ülkemizde söz sahibi olup senin yolundan ve fikirlerinden bir an olsun ayrılmayacağız, zarar görmüş olan milli ve manevi değerlerimizi yeniden inşa edeceğiz. Ülkemizi muasır medeniyetler seviyesine yükseltip onca imkansızlığa rağmen başardığın devrimlerin nicelerini gerçekleştirmek için canla başla çalışacağız.

Atam, biz ne senin gölgene sığınıp halka unutmış gibi yapanları ne de senin eserlerini yıkmaya çalışıp siyasi çıkar elde etmeye çalışanlara fırsat vermeyeceğiz. Sana sözümüzdür Atam, bizim her zaman birinci vazifemiz Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek olacak ve böyle olmaya yüzyıllar boyunca devam edecektir. Huzurla uyu. Bize bıraktığın bu emaneti Türk gençleri gözü gibi koruyacaktır. Seni çok seviyoruz.

Turan ERDEM

Ülkü Adatepe

Henüz 6 yaşındayken hâlâ daha unutamadığım bir deneyim olan merhum Ülkü Adatepe ile tanışma fırsatını yakalamıştım. Tesadüfi gelişen bir olay olmasına rağmen en büyük şanslarımdan biri olarak saydığım bir gündür. Küçük bir ilkokul öğrencisi iken bir teneffüste sınıf öğretmenimin “Haydi gel, konferans salonuna iniyoruz.” demesi ile hiçbir şeyi sorgulamadan onu merdivenlerden aşağı takip etmişim. Merdivenlerden inerken bana konferans salonunda ne yapacağımızı ve etkinliğin ne olduğunu anlatıyordu: “Atatürk’ün manevi kızı Ülkü Adatepe okulumuzda. Seni onunla tanıştıracam.” Bu cümleleri duyduktan sonra kulaklarım başka hiçbir şey duyamaz olmuştu. Kalbimin atışı sağır etmişti beni âdeta. O an duyduğum heyecan ve sevinç gerçekten de tarif edilemeyecek boyuttaydı, 6 yaşında olmama rağmen unutamayışım da bu sebeptendir belki de.

Saatler gibi gelen birkaç dakikalık bir bekleyişin ardından Ülkü Adatepe konferans salonuna geldi ve sahneye yerleştirilen sandalyeye oturarak o güne kadar gördüğüm en parlak gözlerle hepimize baktı. Kendisini tanıtarak Atatürk’ün manevi kızı olarak yaşadığı deneyimleri, aldığı eğitimleri ve Atatürk ile birlikte olan anılarını anlatmaya başladı bize. Kendisi de bu anıları yaşadığı zamanda benim yaşlarımdaydı ama o da tıpkı benim gibi her şeyi hatırlıyordu.

Mustafa Kemal Atatürk, bir baba olarak da oldukça disiplinli birisiymiş. Sofra adabına, giyime kuşama, jestlere ve mimiklere günlük yaşantısında da fazlasıyla önem verirmiş. Aynı önemi kızına da aşlamak arzusunda olduğu için Ülkü Adatepe’nin günleri görgü kuralları öğrendiği dersler ile geçermiş. Şanslıysa haftada bir defa Atatürk ile birlikte akşam yemeği yerlermiş. Onu göreceği günü sabırsızlıkla bekler ve ne zaman geleceğini sürekli sorarmış. Akşam yemeklerinde öğretmenleri Ülkü Adatepe’ye sıklıkla kızarlarmış çünkü kendisi sofrada adabını oldukça iyi bilmesine rağmen elleri ile yemeyi tercih edermiş ancak Mustafa Kemal sofraya geldiği anda sofrada adabını takınmış. Onun gözlerinde ona layık bir evlat olmak onun için en önemli hususmuş. Mustafa Kemal Atatürk akşam yemeği sona erdiğinde ve masadan ayrıldığında kendisi yemeğini bitirmemiş ise çatalını bıçağını bırakır ve tekrardan elleri ile yemeye dönermiş.

Mustafa Kemal Atatürk'ü anlatırken yüz ifadesi tasvir edilemeyecek kadar özel ve güzeldi. Sayesinde ülkemizin kurucusu ve ulu önderimiz hakkında çoğu kişinin bilmediği anıları 4-5 yaşlarındaki küçük bir kızın bakış açısından dinleme fırsatım oldu. Ülkü Adatepe konferans salonundan ayrıldıktan sonra öğretmenime: “Öğretmenim bu konferansa getirmek için neden beni seçtiniz?” diye sordum. Öğretmenim ise: “Ülkü Adatepe'nin küçüklüğüne benzediğin için.” demişti. İyi ki öğretmenimin gözünde Ülkü Adatepe'ye benzemişim. İyi ki beni o gün konferans salonuna indirmiş. İyi ki indirmiş ki ben de Ata'mızın 85. ölüm yıldönümünde sizinle yıllardır kendime sakladığım bu anıyı paylaşabiliyorum.

Ata'm; seni saygıyla, sevgiyle, özlemlerle ve rahmetle anıyoruz.

Yattığın yer incitmesin. Sonsuza dek kalbimizdesin.

Ezo Ferda TOPAL

Atatürk'ün Son Yüz Günü

Ulu Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün ölümsüzlüğünün, ebediyete uğurlanışının 85. yıldönümünde maalesef ki hâlâ onun ileri görüşlülüğünü ve felsefesini anlayamamaktayız. Atatürk ki; rahatsızlığının en kritik dönemlerinde bile vatanını ve içinde bulunduğu dünyayı düşünmüş ve buna göre adımlar atmıştır. Bu yazımda Atatürk'ün son yüz gününde yaşanmış önemli olayları ele almaya çalıştım. Tabii ki önderimizin son günleri olmasına rağmen neredeyse her günde icraatleri olduğunun farkındayız.

Atatürk 1 Ağustos 1938'de Prof. Dr. Appinger ve Berlin'den davet üzerine gelen Prof. Dr. Bergmann ve danışman hekimler tarafından Dolmabahçe Sarayı'nda muayene edildi. Daha sonra 2 Ağustos'ta Prof. Dr. Appinger, Bergmann, Neşet Ömer İrdelp ve Nihat Reşat Belger tarafından kendisine konsültasyon yapıldı.

6 Ağustos'ta Times Gazetesi Atatürk ve Atatürk Türkiye'si ile ilgili bir özel sayı yayımlandı.

10 Ağustos'ta Atatürk'ün harf inkılabının onuncu yıl dönümü nedeniyle Kültür Bakanı Saffet Arıkan'ın telgrafına “Türk'ün kültür sahasındaki kabiliyetinin gelişmesine temel olan harf inkılabının onuncu yıl dönümü münasebetiyle gönderdiğiniz telgrafi memnuniyetle aldım. Teşekkür eder ve milletimize sonsuz başarılar dilerim” şeklinde cevap verdi.

28 Ağustos, Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nda Sabiha Gökçen'i kabul etti ve şunları söyledi: “30 Ağustos'u bensiz kutlayacaklar, oysa o kadar isterdim ki törene katılmayı... Çocuklarımızı görmeyi. Modern araç ve gereçlerle donanan ordumuzun geçişini görmeyi... Biliyor musun Gökçen, bayrağımızı da özledim. Onun şöyle anlı şanlı dalgalanışını göklerle bütünleşmesini...”

30 Ağustos 1938, 30 Ağustos zaferinin yurttaki büyük bir coşkuyla kutlandı.

3 Eylül, Atatürk'ün Hatay Millet Meclisi'nin açılması ve devlet başkanı seçilmesi üzerine Celâl Bayar'a “Cumhuriyet hükümetinin bu başarısını tebrik ederim.” şeklinde bir telgraf çekti.

5 Eylül, Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nda vasiyetini yazdı.

12 Eylül, Atatürk'ün İzmir'in 16. Kurtuluş'u 9 Eylül'e özel kendisine Belediye Başkanı tarafından yollanan telgrafa "İzmirlielerin hakkımda belirttiklerini bildirdiğiniz duygulardan çok hislendim. Teşekkür, sevgi ve iyi dileklerimin sayın halka bildirilmesini dilerim." şeklinde cevap verdi.

Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nda dört yıllık yeni ekonomik plan hakkında görüştü ve bu hususta: "Bizim bu ve buna benzer işleri başarmamız için en çok üç sene süremiz vardır. Ondan evvel de fırtına kopmaz demiyorum." şeklinde fikrini belirtti.

26 Eylül, Atatürk dil bayramı nedeniyle Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen'in söylevini radyodan dinledi daha sonrasında 27 Eylül'de Dil Bayramı'nın yedinci yıldönümü nedeniyle Türk Dil Kurumu'nun telgrafına cevabını: "Dil Bayramı münasebeti ile bana karşı gösterilen temiz duygulardan çok duygulandım. Teşekkür eder, verimli çalışmalarınızda sürekli başarılar dilerim." şeklinde verdi.

16 Ekim, Atatürk akşama doğru ilk ağır komaya girdi. Bu koma hâli, 17-18 Ekim günleri arasında da devam etti. 19 Ekim günü ise yavaş yavaş komadan çıktı. 20 Ekim'de komayı atlatan Atatürk'ün tamamen kendine geldi ve durumunun düzelmeye başladı.

25 Ekim, Atatürk; Cumhuriyet'in 15. yıldönümü nedeniyle orduya göndereceği mesajı Genel Sekreteri'ne dikte etti.

28 Ekim, Atatürk'ün Sabiha Gökçen'i huzuruna kabul etti ona şunları söyledi :“Yarın bayram değil mi? Gökçen; bugünü halkımla, halkımın içinde kutlamak isterdim. Beni Cumhuriyet Bayramı'nda halkımdan uzak tutan bu hastalığa lanet ediyorum.”

29 Ekim, Cumhuriyet'in 15. yıldönümünün yurdun her yerinde coşkuyla kutlandı.

8 Kasım, Atatürk ikinci defa ağır komaya girdi. Saat 19.00 sularında başlayan koma gittikçe ağırlaşarak ölüm anına kadar devam etti.

10 Kasım, Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nda saat dokuzu beş geçe ebediyete uğurlandı.

Atatürk'ün ölümü üzerine hükümet şu şekilde bir bildirisi şu şekilde olmuştur: “Ebedi Türk Milleti, onun eserlerini ebediyete kadar yaşatacaktır. Türk Gençliği onun kıymetli emaneti olan Türkiye Cumhuriyetini daima koruyacak ve onun izinde yürüyecektir.”
Kemal Atatürk, Türk'ün tarihinde ve gönlünde daima yaşayacaktır.

Kaynakça:

atam.gov.tr (2023, 07, 10) <https://www.atam.gov.tr/kaynakcali-ataturk-gunlugu-2> atam.gov.tr
(2023, 07, 10) <https://www.atam.gov.tr/kaynakcali-ataturk-gunlugu-2%20%20https://www.ataturktoday.com/>

Kemal Atabey ÖZTÜRK

SECUNDUM LEGEM

1881-193[∞]